

КОНСТИТУЦИОНЕН БЛОК 2016

КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ

КОНСТИТУЦИОНЕН БЛОК 2016

КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

■ ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Отговорен за изданието:
Конституционен съд на Република Молдова

Това издание е публикувано с подкрепата на Програмата за развитие на ООН (ПРООН/UNDP) в Молдова, при съдействието на Европейския съюз в рамките на проекта «Поддръжка на конституционния съд на Република Молдова».

Неофициален превод на български език Декларация за независимост, направена от Евгений Волков.

Отговорен за неофициалния превод на Конституцията на Република Молдова на български език: Тараклийски държавен университет «Григорий Цамблак».

Автор на превода: д-р Румен Сребранов.

ПРООН Молдова не носи отговорност за качеството на превода.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА
НЕЗАВИСИМОСТ НА
РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

ПРИЕТА НА 27 АВГУСТ 1991 ГОДИНА

ПАРЛАМЕНТЪТ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА е образуван в резултат на свободни и демократични избори,

ВЗЕМАЙКИ ПРЕДВИД хилядолетното минало на нашия народ и неговата непрекъсната държавност в историческото и етническо пространство на неговото национално формиране;

КАТО СМЯТА актовете за разчленяване на националната територия от 1775 и 1812 години за противоречащи на историческото и националното право и правния статут на Молдовското княжество и анулирани посредством историческото развитие и свободно изразяване на волята на населението на Бесарабия и Буковина;

КАТО ПОДЧЕРТАВА, че отдавна населеното от молдовани в Приднестровието се явява съставна част от историческата и етническата територия на нашия народ;

КАТО СЕ ИМА ПРЕДВИД, че парламенти-те на редица държави в своите декларации смятат споразумението, сключено на 23 август 1939 година между Правителството на СССР и Правителството на Германия, недействително от самото начало и изискват ликвидация на неговите политическо-правни последици, което е отбелязано и на Международната конференция /«Пакт на Молотов-Рибентроп» и неговото действие върху Бесарабия»/ в Кишинев в декларация, приета на 28 юни 1991 година;

КАТО ПОДЧЕРТАВА, че без да се иска от населението на Бесарабия, Северна Буковина и областта Херца, насилствено окупирани на 28 юни 1940 година, както и населението на Молдовска АССР (Приднестровие), образувана на 12 октомври 1924 година, Върховният Съвет на СССР, в нарушение на конституционните си правомощия, е приел на 2 август 1940 година Закон на СССР /«За образуване на Съюзна Молдавска ССР»/ и неговият Президиум е издал на 4 ноември 1940 година «Указ за установяване на граници между Украинска ССР и Молдавска ССР» - нормативни актове, посред-

ством които е направен опит да се оправдае при липса на каквото и да било реално правно обоснование разчленяването на тези територии и принадлежността на новата република към СССР;

КАТО ПРИПОМНЯ, че в последните години демократичното движение за национално освобождение на населението на Република Молдова още веднъж потвърди стремежа си към свобода, независимост и национално единство, изразено в заключителните документи на Великите национални събрания, проведени в Кишинев на 27 август 1989 година, 16 декември 1990 година и 27 август 1991 година, в законите и постановленията на Парламента на Република Молдова за провъзгласяване на румънския език за държавен и връщане на латинската азбука от 31 август 1989 година, за Държавното Знаме от 27 април 1990 година, за Държавния Герб от 03 ноември 1990 година и за промяна на официалното название на държавата от 23 май 1991 година;

ВЪЗ ОСНОВА на Декларацията за суверенитет на Република Молдова, приета на 23

юни 1990 година и факта, че населението на Република Молдова, осъществявайки своето суверенно право, не е вземало участие на 17 март 1991 година, въпреки оказания от държавните органи на СССР натиск, в референдум за съхраняване на СССР;

КАТО ВЗЕМА ПРЕДВИД необратимостта на демократичните процеси, протичащи в Европа и в целия свят, отстояването на свобода, независимост и националното единство, създаването на правови държави и преходът към пазарна икономика;

КАТО ПОТВЪРЖДАВА равноправието на народите и тяхното право на самоопределяне съгласно Хартата на ООН, Хелзинкския заключителен акт и нормите на международното право;

СМЯТАЙКИ, че с оглед на всичко изложено, е дошъл великият час на извършване на акт за справедливост в съответствие с историята на нашия народ, моралните норми и международното право, въз основа на правата на народите за самоопределяне, от името на цялото население на Република Молдова и пред целия свят тържествено

ПРОВЪЗГЛАСЯВА:

РЕПУБЛИКА МОЛДОВА Е СУВЕРЕННА, НЕЗАВИСИМА И ДЕМОКРАТИЧНА ДЪРЖАВА, КОЯТО МОЖЕ СВОБОДНО, БЕЗ НАМЕСА ОТВЪН, ДА РЕШАВА СВОЕТО НАСТОЯЩЕ И БЪДЕЩЕ В СЪОТВЕТСТВИЕ С ИДЕАЛИТЕ И СВЕТИТЕ СТРЕМЕЖИ НА НАРОДА В ИСТОРИЧЕСКОТО И ЕТНИЧЕСКОТО ПРОСТРАНСТВО НА НЕГОВОТО НАЦИОНАЛНО ФОРМИРАНЕ.

В качество на СУВЕРЕННА И НЕЗАВИСИМА ДЪРЖАВА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА:

АПЕЛИРА КЪМ всички държави и правителства в света да признаят нейната независимост, тъй като тя беше провъзгласена от свободно избран Парламент на Република, и изразява желание да установи политически, икономически, културни и други връзки, представляващи взаимен интерес с европейските държави, с всичките страни по света, бидейки готова да установи дипломатически отношения с тях в съответствие с нормите на международното право и съществуващата в света практика в тази област;

ОБРЪЩА СЕ към Организацията на Обединените Нации с молба да бъде приета за пълноправен член на световната организация и нейните специализирани агенции;

ОБЯВЯВА за своята готовност да се присъедини към Хелзинкския заключителен акт и Парижката харта за нова Европа, като се обръща също така да бъде приета с равни права в Конференцията за безопасност и сътрудничество в Европа и нейните механизми;

ИЗИСКВА от Правителството на Съюза на Съветските Социалистически Републики да започне преговори с Правителството на Република Молдова относно прекратяване на незаконното състояние на окупация и да изведе съветските войски от националната територия на Република Молдова;

ПОСТАНОВЯВА да прилага върху цялата територия само Конституцията, законите и другите нормативни актове, приети от законно образуваните органи на Република Молдова;

ГАРАНТИРА осъществяване на социални, икономически, културни права и полити-

чески свободи на всички граждани на Република Молдова, в това число и на лица, принадлежащи към национални, етнически, езикови и религиозни групи в съответствие с разпоредбите на Хелзинкския заключителен акт и приетите по-късно документи, Парижската харта за нова Европа.

Да ни помага Господ!

Декларацията е приета от Парламента на Република Молдова в Кишинев на 27 август 1991 година.

КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

ПРИЕТА НА 29 ЮЛИ 1994 ГОДИНА

НИЕ, пълномощните представители на народа на Република Молдова, депутати в Парламента,

КАТО СЕ ОПИРАМЕ върху вековния стремеж на народа да живее в суверенна държава, който е изразен с провъзгласяването на независимостта на Република Молдова;

КАТО ОТЧИТАМЕ непрекъснатата държавност на молдовския народ в историческото и етническото пространство на неговото национално формиране;

КАТО СЕ СТРЕМИМ към удовлетворяване на интересите на гражданите от друг етнически произход, образуващи заедно с молдованите народа на Република Молдова;

КАТО ПРИЗНАВАМЕ правовата държава, гражданския свят, демокрацията, достойнството на човека, неговите права и свободи, свободното развитие на човешката личност,

справедливост и политически плурализъм за висши ценности;

КАТО СЪЗНАВАМЕ своята отговорност и дълг пред миналите, сегашните и бъдещите поколения;

КАТО ПОТВЪРЖДАВАМЕ нашата привързаност към общочовешките ценности, стремиме да се живее в мир и съгласие с всички народи в света в съответствие с общопризнатите принципи и норми на международното право, приемаме Конституция на Република Молдова, като я провъзгласяваме за **ВИСШ ЗАКОН НА ОБЩЕСТВОТО И ДЪРЖАВАТА.**

Раздел I

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Член 1

Държава Република Молдова

(1) Република Молдова е суверенна и независима, единна и неделима държава.

(2) Формата на държавно устройство е република.

(3) Република Молдова е демократична правова държава, в която достойнството на човека, неговите права и свободи, свободно развитие на човешката личност, справедливост и политически плурализъм са висши ценности, които се гарантират.

Член 2

Суверенитет и държавна власт

(1) Националният суверенитет принадлежи на народа на Републики Молдова, който се осъществява непосредствено и чрез своите представителни органи във формите, определени от Конституцията.

(2) Нито едно частно лице, нито една част от народа, нито една социална група, нито една политическа партия или друго обществено обединение не могат да осъществяват

държавна власт от свое име. Узурпацията на държавната власт е най-тежкото престъпление против народа.

Член 3

Територия

(1) Територията на Републики Молдова е неотчуждаема.

(2) Границите на страните са установени с органически закон при спазване на общо-признатите принципи и норми на международното право.

Член 4

Права и свободи на човека

(1) Конституционните положения на правата и свободите на човека се тълкуват и се прилагат в съответствие с Всеобщата декларация за правата на човека, пактове и други договори, една от страните на които е Република Молдова.

(2) При наличието на несъответствие между пактовете и договорите за основните права на човека, една от страните по тях, които се явяват, е Република Молдова, и въ-

трешните закони приоритет имат международните норми.

Член 5

Демокрация и политически плурализъм

(1) Демокрацията в Република Молдова се осъществява в условията на политически плурализъм, който е несъвместим с диктатурата и тоталитаризма.

(2) Никаква идеология не може да се установява в качеството на официална държавна идеология.

Член 6

Разделение и взаимодействие на властите

В Република Молдова законодателната, изпълнителната и съдебната власт са разделени и си взаимодействат при осъществяването на своите прерогативи в съответствие с нормите в Конституцията.

Член 7

Конституцията е върховен закон

Конституцията на Република Молдова е неин върховен закон. Нито един закон или

друг правов акт, противоречащ на нормите в Конституцията, няма юридическа сила.

Член 8

Съблюдаване на международното право и международните договори

(1) Република Молдова се задължава да спазва Устава на Организацията на Обединените Нации и договорите, една от страните, които се явява, гради своите отношения с други държави въз основа на общопризнатите принципи и норми на международното право.

(2) Влизането в сила на международен договор, съдържащ норми, които противоречат на Конституцията, трябва да бъде предшествано от преразглеждане на Конституцията.

Член 9

Основни принципи на собственост

(1) Собствеността може да бъде публична и частна. Тя се състои от материални и интелектуални ценности.

(2) Собствеността не може да бъде използвана в ущърб на правата, свободите и достойнствата на човека.

(3) Пазарът, свободната икономическа инициатива, добросъвестната конкуренция се явяват основополагащи фактори на икономиката.

Член 10

Единство на народа и право на самобитност

(1) Единството на народа на Република Молдова съставлява основата на държавата. Република Молдова е обща и неделима родина на всички нейни граждани.

(2) Държавата признава и гарантира правото на всички граждани на съхранение, развитие и изразяване на етническата, културната, езиковата и религиозната самобитност.

Член 11

Република Молдова е неутрална държава

(1) Република Молдова провъзгласява своя постоянен неутралитет.

(2) Република Молдова не допуска разполагането на въоръжени сили на други държави на своята територия.

Член 12

Държавна символика

(1) Република Молдова има флаг, герб и химн.

(2) Държавният флаг на Република Молдова се явява трикольор. Цветовите ленти са разположени вертикално в следната последователност от дръжката: синьо, жълто, червено. В центъра, на жълтата линия, е изобразен Държавният герб на Република Молдова.

(3) Държавният герб на Република Молдова представлява собствен пресечен щит, в горния край – червено поле, в долния край – синьо. В центъра на щита е изобразена глава на бик, между рогата му – осемлъчева звезда, отдясно на главата – петвенчелистна роза, отляво – полумесец, обърнат и леко наклонен наляво. Всичките елементи на щита са златисти (жълти). Щитът е поместен на гърдите на естествен орел, държащ

в човката си златен кръст (орел-кръстоносец), в ноктите отдясно – зелена маслинена клонка, отляво – златен скиптър.

(4) Държавният химн на Република Молдова се установява с органически закон.

(5) Флагът, гербът и химнът са държавни символи на Република Молдова и се опазват със закон.

Член 13

Държавен език, функциониране на други езици

(1) Държавният език на Република Молдова е молдовският език, който функционира въз основа на латинската азбука.

(2) Държавата признава и охранява правото на съхраняване, развитие и функциониране на руския език и другите езици, използвани на територията на страната.

(3) Държавата съдейства за изучаването на езиците за международно общуване.

(4) Редът на функционирането на езиците на територията на Република Молдова се установява с органически закон.

Член 14

Столица

Столица на Република Молдова е град Кишинев.

Раздел II

ОСНОВНИ ПРАВА, СВОБОДИ И ЗАДЪЛЖЕНИЯ

ГЛАВА 1

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Член 15

Универсалност

Гражданите на Република Молдова се ползват от правата и свободите, закрепени от Конституцията и други закони, и имат предвидени от тях задължения.

Член 16

Равенство

(1) Уважението и защитата на личността представляват първостепенно задължение на държавата.

(2) Всички граждани на Република Молдова са равни пред закона и властите независимо от раса, националност, етнически произход, език, религия, пол, възгледи, политическа принадлежност, имуществено положение или социален произход .

Член 17

Гражданство на Република Молдова

(1) Гражданство на Република Молдова се придобива, запазва или се губи в съответствие с условията, предвидени от органически закон.

(2) Никой не може да бъде произволно лишен от гражданство или правото да го промени.

[Чл.17 в редакция на Закон №1469-XV от 21.11.02, МО № 169/01.12.02, чл.1290]

Член 18

Защита на гражданите на Република Молдова

(1) Гражданите на Република Молдова се ползват от защитата на държавата както в страната, така и извън нейните граници.

(2) Гражданите на Република Молдова не могат да бъдат екстрадирани в друга държава или изгонвани от страната.

[Чл.18 в редакция на Закон №1469-XV от 21.11.02, МО № 169/01.12.02, чл.1290]

Член 19

**Правен статут на чуждестранни граждани и
лица без гражданство**

(1) Чуждестранните граждани и лица без гражданство имат същите права и задължения, каквито имат гражданите на Република Молдова, с изключенията, определени със закон.

(2) Чуждестранните граждани и лица без гражданство могат да бъдат предавани на друга държава само въз основа на международно съглашение, въз основа на условията на взаимност или по решение на съдебна инстанция.

(3) Право на убежище се предоставя и се отнема в съответствие със закона и със съблюдаване на международните договори, в които една от страните е Република Молдова.

[Чл.19 в редакция на Закон №1469-XV от 21.11.02, МО № 169/01.12.02, чл.1290]

Член 20

Свободен достъп до правосъдие

(1) Всяко лице има право на ефективно възстановяване на правата от компетентните съдилища в случай на нарушение на неговите права, свободи и законни интереси.

(2) Нито един закон не може да ограничава достъпа до правосъдие.

Член 21

Презумпция за невинност

Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до този момент, в който неговата вина не бъде установена по законния ред чрез публичен съдебен процес, при който му са осигурени всички гаранции за защита.

Член 22

Необратимост на закона

Никой не може да бъде осъден за действия или за бездействие, които в момента на тяхното извършване не представляват престъпление. Не може да бъде налагано

като наказание по-тежко от онова, което би могло да бъде приложено в момента на извършване на престъпление.

Член 23

**Право на всеки човек на познаване на своите
права и задължения**

(1) Всеки човек има право на признаване на неговата правосубектност.

(2) Държавата осигурява правото на всеки човек да познава своите права и задължения, За тази цел държавата публикува всички закони и други нормативни актове и осигурява тяхната достъпност.

ГЛАВА II

ОСНОВНИ ПРАВА И СВОБОДИ

Член 24

**Право на живот, физическа
и психическа неприкосновеност**

(1) Държавата гарантира на всеки човек правото на живот и на физическа и психическа неприкосновеност.

(2) Никой не може да бъде подлаган на изтезания или на жестоко, нечовешко или унижаващо неговото достойнство наказание или отношение.

(3) Смъртното наказание се отменя. Никой не може да бъде осъден на смърт или екзекутиран.

[Чл.24 ал. (3) изменена на Закон №185-XVI от 29.06.06, МО106-111/14.07.06, чл.502]

[Чл.24 ал. (3) изменена на Закон №351-XV от 12.07.01, МО90-91/02.08.01, чл.699]

Член 25

Право на свобода и лична неприкосновеност

(1) Правото на свобода и лична неприкосновеност е ненаруσιμο.

(2) Обиск, задържане или арест на лице се допускат в случаите и по реда, уставени от закона.

(3) Срокът на задържане не може да бъде повече от 72 часа.

[Чл.25 ал.(3) в редакция на Закон №351-XV от 12.07.01, МО90-91/02.08.01, чл.699]

(4) Арест се извършва въз основа на заповед, издадена от съдия, в срок не повече от 30 дни. Законосъобразността на заповедта може да бъде обжалвана в съответствие със закона на по-висша съдебна инстанция. Срокът на задържане може да бъде удължен само от съдия или съдебна инстанция в съответствие със закона не повече от 12 месеца.

[Чл.25 ал.(4) в редакция на Закон №351-XV от 12.07.01, МО90-91/02.08.01, чл.699]

(5) Основанията за задържане или арест се съобщават на задържаното или арестуваното лице незабавно, а обвиняването – в най-кратък срок; основанията за задържане и обвинението се предявяват само в присъствието на адвокат, избран или назначен.

(6) Освобождаването на задържан или арестуван е задължително, ако основанията за задържане или арест са отпаднали.

Член 26

Право на защита

- (1) Правото на защита е гарантирано.
- (2) Всеки човек има право самостоятелно да реагира по законни начини на нарушаването на своите права и свободи.
- (3) По време на целия процес страните имат право да ползват помощта на адвокат, избран или назначен.
- (4) Вмешателството в дейността на лицата, осъществяващи защита в установените граници, се наказва от закона.

Член 27

Право на свобода на движение

- (1) Правото на свобода на движение в страната е гарантирано.
- (2) На всеки гражданин на Република Молдова се осигурява правото на заселване или пребиваване във всяко населено място в

страната, да излиза от страната, да емигрира от нея и да се връща в нея.

Член 28

Интимен, семеен и частен живот

Държавата уважава и защитава интимния, семейния и частния живот.

Член 29

Неприкосновеност на жилището

(1) Жилището и мястото на пребиваване са неприкосновени. Никой не може да влиза или да се намира в жилището или мястото на пребиваване на лицето без негово съгласие .

(2) Със закон се допуска изключване от разпоредбите на алинея (1) при следните обстоятелства:

- а) изпълнение на заповед за арест или решение на съд;
- б) отстраняване на опасност, заплашваща живота, физическата неприкосновеност или имуществото на лицето;
- с) предотвратяване на разпространение на епидемия.

(3) Обиск и претърсване на мястото на произшествие се допуска и се разрешава само в съответствие със закона.

(4) Забранява се обискът през нощта с изключение на обиска при очевидно престъпление.

Член 30

Тайна на кореспонденцията

(1) Държавата осигурява тайна на писмата, телеграмите и другите пощенски писма, телефонните разговори и другите законни видове кореспонденция.

(2) Изключение от нормата на ал. 1 се допуска със закон в случаите, когато това е необходимо в интересите на националната безопасност, икономическото благосъстояние на страната, обществения ред и за целите на предотвратяване на престъпление.

[Чл.30 ал. (2) въведена на Закон №351-XV от 12.07.01, МО90-91/02.08.01, чл.699, уеднаквената алинея се смята за ал. (1)]

Член 31

Свобода на съвестта

(1) Свободата на съвестта е гарантирана. Задължително се проявява в дух на толерантност и взаимно уважение.

(2) Вероизповеданията са свободни и се организират съобразно собствените им устави и в съответствие със закона.

(3) В отношенията между вероизповеданията се забранява всякакви прояви на омраза.

(4) Вероизповеданията са самостоятелни, отделени от държавата и се ползват с нейната подкрепа, в частност, при облекчаване на религиозното присъствие в армията, болниците, затворите и приютите.

Член 32

Свобода на мненията и изразяванията

(1) На всеки гражданин се гарантира свобода на мисълта, мненията, а така също свобода на публичното изразяване чрез думи, изображения или други възможни начини.

(2) Свободата на изразяване не трябва да нанася вреда на честта, достойнството или правото на друго лице, което има собствени възгледи.

(3) Забраняват се и се наказват със закон отричането и оклеветяването на държавата и народа, призивите към агресивна война, национална, расова или религиозна омраза, подстрекателството към дискриминация, териториален сепаратизъм, обществено насилие, а така също други действия, които застрашават конституционния ред.

Член 33

Свобода на творчеството

(1) Свободата на художественото и научното творчество е гарантирано. Творчеството не се подлага на цензура.

(2) Правото на гражданите на интелектуална собственост, техните материални и морални интереси, произтичащи във връзка с различни видове интелектуално творчество, е защитено от закона.

(3) Държавата насърчава опазването, развитието и разпространението на достиже-

нията на националната и световната култура и наука.

Член 34

Право на информация

(1) Правото на човека на достъп до всякаква информация от обществен интерес не може да бъде ограничавано.

(2) Властите в съответствие със своите компетенции са задължени да осигуряват достоверно информиране на гражданите за обществените дела и по въпросите от личен характер.

(3) Правото на информация не трябва да нанася вреда на мерките, предназначени за защита на гражданите, или националната безопасност.

(4) Средствата за масова информация както държавните, така и частните, са длъжни да предоставят достоверно информиране на обществеността.

(5) Средствата за масова информация не се подлагат на цензура.

Член 35

Право на образование

(1) Правото на образование се осигурява чрез задължителното общо образование, лицейско и професионално образование, висше образование, а така също от другите форми на обучение и повишаване на квалификацията.

(2) Държавата осигурява в съответствие със закона правото на човека на избор на език на възпитание и обучение.

(3) Изучаването на държавния език се осигурява в учебните заведения на всички равнища.

(4) Държавното образование е безплатно.

(5) Учебните заведения, включително недържавните, се създават и осъществяват своята дейност в съответствие със закона.

(6) Висшите учебни заведения имат право на автономия.

(7) Държавното лицейско, професионално и висше образование в равна степен е достъпно за всички в зависимост от способностите.

(8) Държавата осигурява в съответствие със закона свобода на религиозно образование. Държавното образование има светски характер.

(9) Преимуществово право при избирането на сферата на обучение имат родителите.

Член 36

Право на здравеопазване

(1) Правото на здравеопазване е гарантирано.

(2) Минималното ниво на държавно медицинско осигуряване е безплатно.

(3) Структурата на националната система на здравеопазване и средствата, предназначени за опазването на физическото и психическото здраве на човека, се установяват в съответствие със закона.

Член 37

Право на благоприятна околна среда

(1) Всеки човек има право на екологически безопасна за живота и здравето околна среда, а така също на безопасни хранителни продукти и предмети на бита.

(2) На всеки човек държавата гарантира правото на свободен достъп до достоверна информация за състоянието на природната среда, условията на живот и труд, качеството на хранителните продукти и предметите на бита, както и нейното разпространяване.

(3) Скриването или изопачаването на информация за вредни за здравето на хората фактори се забранява от закона.

(4) Физическите и юридическите лица носят отговорност за вреди, причинени на здравето и имуществото на лицето в резултат на екологично престъпление.

Член 38

Право да избираш и да бъдеш избран

(1) Волята на народа е основа на държавната власт. Тази воля се изразява на свободни избори, които се провеждат периодично на всеобщо, равно и пряко изборително право при тайно и свободно гласуване.

(2) Право на избор имат гражданите на Република Молдова, които са навършили 18 г. в деня на провеждане на изборите, с изключение на лицата, които са лишени от

това право по реда, установен от закона.

(3) Правото да бъдат избирани е гарантирано на гражданите на Република Молдова, които имат право да избират, в съответствие със закона.

Член 39

Право на управление

(1) Гражданите на Република Молдова имат право да участват в обществените дела както пряко, така и чрез своите представители.

(2) На всеки гражданин се осигурява в съответствие със закона достъп до държавна служба.

Член 40

Свобода на събирането

Митинги, демонстрации, манифестации, шествия или всякакви други събирания са свободни и могат да се организират и провеждат само мирно и без никакво оръжие.

Член 41

**Свобода на партиите и други
обществено-политически организации**

(1) Гражданите могат свободно да се сдружават в партии и други обществено-политически организации, които подпомагат проявата и изразяването на политическата воля на гражданите и да участват в изборите в съответствие със закона.

(2) Партиите и другите обществено-политически организации са равни пред закона.

(3) Държавата осигурява съблюдаване на правата и законните интереси на партиите и другите обществено-политически организации.

(4) Партиите и другите обществено-политически организации, чиито цели и задачи са насочени срещу политическия плурализъм, принципите на правовата държава, суверенитет, независимост и териториална цялост на Република Молдова, са неконституционни.

(5) Тайните сдружения са забранени.

(6) Забранява се дейността на партии, които се състоят от чуждестранни граждани.

(7) Държавните служби, чиято дейност е несъвместима с членството на партията, се установяват с органически закон.

Член 42

Право на създаване на професионални съюзи и влизането в тях

(1) Всеки служител има право да създаде професионални съюзи и да влиза в тях в защита на своите интереси.

(2) Професионалните съюзи се създават и осъществяват своята дейност съгласно своите устави и в съответствие със закона. Те допринасят за защитата на професионалните, икономическите и социалните интереси на служителите.

Член 43

Право на труд и защита на труда

(1) Всеки човек има право на труд, свободен избор на работа, справедливи и удовлетворителни условия на труд, а така също право на защита от безработица.

(2) Служителите имат право на защита на труда. Мерките за защита засягат безопасността и хигиената на труда, режима на труда на жените и младежите, установяване на минимална работна заплата в сферата на икономиката, ежедневна почивка, платен отпуск, труд в тежки условия, а така също други специфични ситуации.

(3) Продължителността на работната седмица не може да бъде повече от 40 часа.

(4) Правото на преговори по въпросите на труда и задължителността на колективните договори е гарантирано.

Член 44

Забрана на принудителен труд

(1) Принудителният труд е забранен.

(2) Не се смята за принудителен труд:

а) военната служба или нейна заместваща дейност на лица, които по закон са освободени от задължителна военна служба;

б) трудът на осъдените лица в периода на тяхното лишаване от свобода или попра-

вителен труд без лишаване от свобода, извършващ се при нормални условия;

с) трудът в условия на стихийни бедствия или други опасности, а така също труд, който е част от обикновените граждански задължения, установени от закона.

Член 45

Право на стачка

(1) Признава се правото на стачка. Стачките могат да се провеждат само с цел защита на професионалните интереси на служителите от икономически и социален характер.

(2) Със закон се определят условията на упражняване на правото на стачка, а така също отговорността за незаконно провеждане на стачка.

Член 46

Право на частна собственост и нейната защита

(1) Правото на частна собственост, а така също задълженията, поети от държавата, е гарантирано.

(2) Никой не може да бъде лишен от своето имущество освен в установените със закон случаи на обществена необходимост при условията на справедливо и предварително обезщетение.

(3) Законно придобитото имущество не може да бъде конфискувано. Законността на придобитото имущество се подразбира.

(4) Имущество, предназначено, използвано за извършване на престъпление или правонарушение или придобито в резултат на извършване на престъпление или правонарушение, може да бъде конфискувано само в съответствие със закона.

(5) Правото на частна собственост задължава да се спазват изискванията за опазване на околната среда и осигуряване на добросъседство, както и на други изисквания, които съгласно закона се възлагат на собственика.

(6) Правото на наследяване на частна собственост е гарантирано.

Член 47

Право на социална сигурност и защита

(1) Държавата е задължена да приеме мерки за осигуряването на достоен жизнен стандарт на всеки човек, който е необходим за поддържане на здравето и благосъстоянието на него и неговото семейство, включително прехрана, дрехи, дом, медицинско обслужване и необходимо социално обслужване.

(2) Гражданите имат право на социално осигуряване в случаи на безработица, болест, инвалидност, овдовяване, старост или в други случаи на загуба на средства за съществуване по независещи от тях обстоятелства.

Член 48

Семейство

(1) Семейството е естествена и основна клетка на обществото и има право на закрила от страна на обществото и държавата.

(2) Семейството се основава на брака, сключен по взаимно съгласие между мъж и

жена, на тяхното равноправие и на правата и задълженията на родители да отглеждат, възпитават и обучават деца.

(3) Условието за сключване, разтрогване на брак и неговото признаване за недействително се установяват със закон.

(4) Децата са задължени да се грижат за родителите си и да им помагат.

Член 49

Защита на семейството и на децата сираци

(1) С икономически и други мерки държавата спомага създаването на семейството и при изпълняването на неговите функции.

(2) Държавата закриля майчинството, детството и младежта и съдейства за развитието на съответните институции.

(3) Всички грижи за поддръжката, обучението и възпитанието на децата сираци и децата, лишени от родителски грижи, се възлагат на държавата и обществото. Държавата поощрява и поддържа благотворителността по отношение на тези деца.

Член 50

Защита на майките, децата и младежите

(1) Майката и детето имат право на специална помощ и защита. Всички деца, включително извънбрачните, се ползват с еднаква социална защита.

(2) Децата и младежите се ползват със специална подкрепа при упражняването на своите права.

(3) Държавата предоставя необходимите пособия на децата и помощ за грижата за болните деца или деца с физически, умствени и психически недостатъци. Другите форми на социална закрила на децата и младежите се установяват със закон.

(4) Експлоатацията на непълнолетни, използването им на работа, която вреди на тяхното здраве или морал или подлагаща на опасност живота или нормалното развитие, са забранени.

(5) Властите създават условия за свободно участие на младежта в социалния, икономическия, културния и спортния живот на страната.

Член 51

Защита на лицата с физически, умствени и психически отклонения

(1) Лицата с физически, умствени и психически отклонения се ползват от специална защита на цялото общество. Държавата им осигурява нормални условия за лечение, рехабилитация, получаване на образование, обучение и включване в обществения живот.

(2) Никой не може да бъде подлаган на принудително лечение освен в случаите, предвидени от закона.

Член 52

Право на подаване на петиция

(1) Гражданите имат право да се обръщат към властите с петиции само от свое име.

(2) Законно създадените организации имат право да се обръщат с петиции единствено от името на колективите, които представляват.

Член 53

Право на лицето, ощетеното от властта

(1) Лице, на което е накърнено правото от страна на властта чрез какъвто и да е административен акт или е неудовлетворено от молбата в установения срок, може да придобие признаване на своите права, отмяна на акта и обезщетение за нанесена вреда.

(2) Съгласно закона държавата носи материална отговорност за вреда, причинена от грешки, допуснати при наказателен процес на следствените органите и съдиите.

Член 54

**Ограничаване на упражняването
на права и свободи**

(1) В Република Молдова не могат да бъдат приети закони, които забраняват или ограничават правата и основните свободи на човека и гражданина.

(2) Упражняването на правата и свободите не подлежи на никакви ограничения, освен тези, които са предвидени от закона, съответстват на общопризнатите норми на

международното право и са необходими за интересите на националната безопасност, териториалната цялост, икономическото благосъстояние на страната, обществения ред, за целите на предотвратяване на масови безредици и престъпления, защита на правата, свободите и достойнствата на други лица, предотвратяване на разпространение на информация, получена конфиденциално, или поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието.

(3) Положенията в ал. (2) не допускат ограничения на правата, залегнали в членовете 20 – 24.

(4) Ограничаването трябва да съответства на обстоятелствата, които са го причинили, и не може да влияе върху съществуването на права и свободи.

[Чл.54 в редакция на Закон №351-XV от 12.07.01, МО90-91/02.08.01, чл.699]

ГЛАВА III
ОСНОВНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

Член 55

Упражняване на права и свободи

Всеки човек упражнява своите конституционни права и свободи добросъвестно, без да нарушава правата и свободите на други лица.

[Чл.55 в редакция на Закон №351-XV от 12.07.01, МО90-91/02.08.01, чл.699]

Член 56

Преданост към страната

(1) Предаността към страната е свещена.

(2) Гражданите, които са натоварени с държавна служба, а така също военнослужещите носят отговорност за честното изпълнение на своите задължения и полагат в предвидените от закона случаи съответна клетва.

Член 57

Защита на Родината

(1) Защитата на Родината е свещено право и дълг на всеки гражданин.

(2) Военната служба се осъществява в съответствие със закона на въоръжените сили, предназначени да гарантират националната отбрана, охрана на границите, поддържането на обществения ред.

Член 58

Участие във финансови разходи

(1) Гражданите са задължени да участват в обществените разходи чрез заплащане на данъци и такси.

(2) Системата на данъчното облагане, предвидена със закон, е длъжна да гарантира справедливо разпределение на данъчната тежест.

(3) Всички данъци, освен определените със закон, са забранени.

Член 59

Опазване на околната среда и паметниците

Опазването на околната среда, опазване и защита на паметниците на историята и културата е задължение на всеки гражданин.

Раздел III

ПУБЛИЧНИ ВЛАСТИ

ГЛАВА IV

ПАРЛАМЕНТ

Част I

ОРГАНИЗАЦИЯ И ДЕЙНОСТ

Член 60

**Парламентът е висш представителен
и законодателен орган**

(1) Парламентът е висш представителен орган на народа на Република Молдова и единствена законодателна власт на държавата.

(2) Парламентът се състои от 101 депутати.

Член 61

Избори за Парламент

(1) Парламентът се избира въз основа на всеобщо, равно и пряко избирателно право при тайно и свободно гласуване.

(2) Редът на организиране и провеждане на изборите се определя с органически закон.

(3) Изборите за депутати в Парламента се провеждат не по-късно от три месеца след

изтичане на срока на пълномощие или разпускане на предишния Парламент.

Член 62

Признаване на мандатите на депутатите

По предложение на Централната избирателна комисия Конституционният съд приема решение за признаване на мандатите на депутатите или, в случай на нарушаване на изборното законодателство, за тяхното непризнаване.

Член 63

Продължителност на мандата

(1) Мандатът на Парламента – четири години. Той може да бъде удължен с органически закон в случай на война или катастрофа.

(2) Парламентът се свиква от Президента на Република Молдова в срок не по-късно от 30 дни след изборите.

(3) Парламентът изпълнява своя мандат до законното свикване на новия състав на Парламента. В този период не могат да се правят промени в Конституцията и не могат да

бъдат приети, изменени и обезсилвани органически закони.

(4) Законопроектите или законодателните предложения, внесени в дневния ред на предишния Парламент, се разглеждат отново от избрания Парламент.

Член 64

Вътрешна организация

(1) Структурата, организацията и дейността на Парламента се определя с правилник. Източниците за финансиране на Парламента са предвидени в утвърден бюджет.

(2) Председателят на Парламента се избира с тайно гласуване на мнозинството от избраните депутати в срока на мандата на Парламента. Той може да бъде предсрочно освободен от длъжност с тайно гласуване на две трети от гласовете на депутатите.

(3) Заместник-председателите се избират след тяхното представяне от Председателя на Парламента и след съгласуване с парламентарните фракции.

Член 65

Публичност на заседанията

(1) Заседанията на Парламента са открити.

(2) Парламентът може да приеме решение за провеждане в отделни случаи на закрити заседания.

Член 66

Основни правомощия

Парламентът има следните основни правомощия:

- a) приема закони, постановления и резолюции;
- b) назначава референдуми;
- c) дава тълкуване на закони и осигурява единство на законодателното регулиране в цялата територия на страната;
- d) утвърждава основните направления на вътрешната и външната политика на държавата;
- e) утвърждава военната доктрина на държавата;

f) осъществява парламентарен контрол върху изпълнителната власт във формите и границите, установени от Конституцията;

g) ратифицира, денонсира, прекратява действието и анулира международни договори, сключени от Република Молдова;

h) одобрява държавния бюджет и упражнява контрол за неговото изпълнение;

i) осъществява контрол за предоставянето на държавни заеми, икономически или други помощи на други държави, за сключване на договори за държавни заеми и кредити от чуждестранни източници;

j) избира и назначава държавни длъжностни лица в случаите, предвидени със закон;

k) одобрява ордените и медалите на Република Молдова;

l) обявява частична или всеобща мобилизация;

m) обявява извънредно, обсадно и военно положение;

n) инициира проучване и изслушване на всички въпроси, засягащи интересите на обществото;

о) прекратява дейността на органите на местното публично управление в случаите, предвидени със закон;

р) приема актове за амнистия;

г) упражнява други правомощия, установени от Конституцията и законите.

Член 67

Сесии

(1) Парламентът се свиква на две редовни сесии в годината. Първата започва през февруари и приключва не по-късно от края на юли. Втората започва през септември и завършва не по-късно от края на декември.

(2) Парламентът се свиква и на извънредни или специални сесии по искане на Президента на Република Молдова, Председателя на Парламента или една трета от депутатите.

ЧАСТ 2

СТАТУТ НА ДЕПУТАТИТЕ

Член 68

Представителен мандат

(1) При изпълнение на мандата депутати-те се намират в служба на народа.

(2) Всеки задължителен мандат е недей-ствителен.

Член 69

Мандат на депутатата

(1) Депутатите започват да изпълняват своя мандат при условията за неговото при-знаване.

(2) Мандатът на депутатата се прекратява в деня на законното свикване на новия със-тав на Парламента или в случая на оставка, отнемане на мандата, несъвместимост с длъжността или смърт.

Член 70

Несъвместимост и неприкосновеност

(1) Позицията на депутат е несъвместима с всяка друга платена длъжност, с изключе-

ние на преподавателската и научната дейност.

[Чл.70 ал.(1) изменена от Закон №1470-XV от 21.11.02, МО169/12.12.02, чл.1292]

(2) Другите положения на несъвместимост се установяват от органически закон.

(3) Депутатът не може да бъде задържан, арестуван, подложен на обиск, освен в случаите на задържане на място на престъпление, или привлечен под съдебна отговорност без одобрението на Парламента след изслушване на депутата.

Член 71

Независимост на възгледите

Депутатът не може да бъде подложен на преследване или привлечен към правна отговорност за гласуване или възгледи, изразени по време на мандата му.

ЧАСТ 3
ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Член 72

Видове закони

(1) Парламентът приема конституционни, органически и ординарни закони.

(2) Конституционните закони – това са закони относно преразглеждането на Конституцията.

(3) С органичен закон се регламентира:

- a) избирателната система;
- b) организацията и провеждането на референдум;
- c) организацията и дейността на Парламента;
- d) организацията и дейността на Правителството;
- e) организацията и дейността на Конституционния съд, Висшия съдебен съвет, съдебните инстанции, административния съд;
- f) организацията на местното самоуправление, територия, а така също реда на местната автономия;

- g) организацията и дейността на политическите партии;
- h) редът на създаване на специални икономически зони;
- i) общият правов ред на собственост и наследяване;
- j) общият ред на трудовите отношения, професионалните съюзи и социалната защита;
- k) общата организация на образованието;
- l) общият ред на религиозните култове;
- m) редът на извънредното, обсадното и военното положение;
- n) престъпленията, наказанията и редът на прилагане на наказанията;
- o) обявяването на амнистия и помилване;
- p) други области, за които в Конституцията е предвидено приемане на органически закони;
- r) други области, за които на Парламента е признато необходимо приемане на органически закони.

4) Ординарните закони се прилагат във всички области на обществените отношения, с изключение на областите, които се регулират от конституционни и органически закони.

Член 73

Законодателна инициатива

Право на законодателна инициатива имат депутатите в Парламента, Президентът, Правителството и Народното събрание на автономно-териториалната единица Гагаузия.

[Чл.73 в редакция на Закон №344-XV от 25.07.03, МО170-172/08.08.03, чл.721]

Член 74

Приемане на закони и постановления

(1) Органическите закони се приемат с мнозинството от гласовете на избраните депутати след тяхното разглеждане на не по-малко от две четения.

(2) Ординарните закони и постановления се приемат с мнозинството от гласовете на присъстващите депутати.

(3) Проектите на законите, внесени от Правителството, и законодателните предложения на депутатите, тяхното одобрение, се разглеждат от Парламента, включително по неотложност, в съответствие с установените от Правителството процедури и приоритети. Другите законодателни предложения се разглеждат според установения ред.

[Чл.74 ал.(3) въведена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл. 661; ал. (3) се смята за ал. (4)]

(4) Законите се предлагат за обнародване на Президента на Република Молдова.

Член 75

Референдум

(1) Най-важните въпроси от живота на обществото и държавата се подлагат на референдум.

(2) Постановленията, които са приети на национален референдум, имат висша юридическа сила.

[Поправка от МО10/20.10.94 (Чл.75 пълнен ал.(2))]

Член 76

Влизане на закон в сила

Законът се публикува в Официалния Монитор / Monitorul Oficial на Република Молдова и влиза в сила от деня на неговото публикуване или в срок, установен в самия закон. Непубликуването на закона влече след себе си неговата недействителност.

ГЛАВА V

ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

Член 77

Президентът на Република Молдова е глава на държавата

(1) Президентът на Република Молдова е глава на държавата.

(2) Президентът на Република Молдова представя държавата и е гарант на суверенитета, националната независимост, единството и териториалната цялост на страната.

Член 78

Избори за Президент

(1) Президентът на Република Молдова се избира на основа на всеобщо, равно и пряко избирателно право при тайно и свободно гласуване.

[Чл. 78 ал.(1) възстановена на основание на Постановление на Конституционния съд № 7 от 4-ти март 2016 г.]

(2) За Президент на Република Молдова може да бъде избран гражданин, който има право да избира, който е навършил 40-годишна възраст, живеел или живеещ на тери-

торията на Република Молдова не по-малко от 10 години и който владее държавния език.

(3) Избран се признава кандидатът, който е получил не по-малко от половината от гласовете на избирателите, взели участие в избори.

[Чл. 78, ал.(3) възстановена на основание на Постановление на Конституционния съд № 7 от 4-ти март 2016 г.]

(4) В случай, че един от кандидатите не е получил необходимото мнозинство от гласовете, провежда се втори тур на гласуване измежду първите две кандидатури, установени в низходящ ред според броя на гласовете, получени на първия тур. За избран се признава кандидатът, който е получил най-много брой гласове, при условие, че той превишава броя на гласовете против него.

[Чл. 78 ал.(4) възстановена на основание на Постановление на Конституционния съд 7 от 4-ти март 2016 г.]

[Чл. 78 ал.(5) изключен на основание на Постановление на Конституционния съд № 7 от 4-ти март 2016 г.]

(6) Процедурата по избирането на Президент на Република Молдова е установена с органически закон.

[Чл.78 в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл. 661]

Член 79

Признаване на правомощия и полагане на клетва

(1) Резултатите от изборите за Президент на Република Молдова се признават за действителни от Конституционния съд.

(2) Кандидатът, чието избиране е признато за действително, в срок не по-късно от 45 дни след изборите полага пред Парламента и Конституционния съд следната клетва:

«Заклевам се да отдам всички свои сили и умения в името на развитието на Република Молдова, да спазвам Конституцията и законите на страната, да защитавам демокрацията, основните права и свободи на човека, суверенитета, независимостта, единството и териториалната цялост на Република Молдова».

Член 80

Срок на правомощията

(1) Президентът на Република Молдова се избира за срок от 4 години и встъпва в длъжност от деня на полагане на клетвата.

(2) Президентът на Република Молдова изпълнява своите пълномощия до полагането на клетва на новоизбрания Президент.

(3) Срокът на пълномощията на Президента на Република Молдова може да бъде удължен с органически закон в случай на война или катастрофа.

(4) Едно и също лице не може да заема длъжността Президент на Република Молдова повече от два последователни мандата.

[Чл.80 ал.(4) въведен от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл. 661]

Член 81

Несъвместимост и неприкосновеност

(1) Длъжността Президент на Република Молдова е несъвместима с каквато и да е друга платена длъжност.

(2) Президентът на Република Молдова се ползва с неприкосновеност. Той не може да се привлича към правна отговорност за възгледи, изразени при осъществяването на мандата си.

(3) Парламентът може да приеме решение за възбуждане на обвинение против Президента в случай на извършено престъпление с гласуване на две трети от гласовете на избраните депутати. В съответствие със закона съдебният процес се осъществява в рамките на правомощията на Висшата съдебна палата. Президентът се отстранява от длъжност от датата на влизане в сила на обвинителната присъда.

[Чл.82 изключен от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл. 661

[Чл.83 изключен от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл. 661]

Член 84

Обръщения

(1) Президентът на Република Молдова може да присъства на заседанията на Парламента.

(2) Президентът на Република Молдова се обръща към Парламента с обръщения по въпроси от общонационално значение.

Член 85

Разпускане на Парламента

(1) В случай на невъзможност на формиране на Правителство или блокиране в продължение на три месеца приемането на закони Президентът на Република Молдова след консултации с парламентарните фракции има право да разпусне Парламента.

(2) Парламентът може да бъде разпуснат в случай, ако той не е изразил вот на доверие на Правителството в 45-дневен срок след внасяне на предложението, и само след отхвърляне на предложението най-малко два пъти.

(3) В рамките на една година Парламентът може да бъде разпуснат един път.

(4) Парламентът не може да бъде разпуснат в последните шест месеца преди изтичането на срока на мандата на Президента на Република Молдова, както и по време на

действието на извънредно, обсадно или военно положение.

[Чл. 85 ал.(4) изменена на основание на Постановление на Конституционния съд № 7 от 4-ти март 2016 г.]

[Чл.85 ал.(4) в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл. 661]

Член 86

Правомощия в областта на външната политика

(1) Президентът на Република Молдова провежда преговори, участва в провеждането на преговори, сключва международни договори от името на Република Молдова и ги предоставя на Парламента за ратификация в реда и срока, установени със закон.

(2) Президентът на Република Молдова по предложение на Правителството акредитира и отзовава дипломатическите представители на Република Молдова и одобрява създаването, ликвидирането или промяната на ранга на дипломатическата мисия.

(3) Президентът на Република Молдова приема акредитивните и отзователните пис-

ма на дипломатическите представители на други държави в Република Молдова.

Член 87

Правомощия в областта на отбраната

(1) Президентът на Република Молдова е главнокомандващ на въоръжените сили.

(2) Президентът на Република Молдова с предварителното съгласие на Парламента може да обяви частична и всеобща мобилизация.

(3) В случай на въоръжена агресия срещу страната Президентът на Република Молдова приема мерки за отблъскване на агресията, налага военно положение и задължително информира за това Парламента. Ако Парламентът не се намира във време на сесия, той се свиква в рамките на 24 часа след възникването на агресията.

(4) Президентът на Република Молдова може да приема други мерки, за да гарантира националната безопасност и обществения ред, в границите на закона и в съответствие с него.

Член 88

Други правомощия

Президентът на Република Молдова има също така следните правомощия:

- а) да награждава с държавни награди и да присъжда почетни звания;
- б) да удостоява с висши военни звания, предвидени със закон;
- в) да решава въпросите на гражданството на Република Молдова и предоставянето на политическо убежище;
- г) да назначава на държавна длъжност в съответствие със закона;
- д) да помилва;
- е) може да изиска изразяването волята на народа по въпроси от общонационално значение чрез референдум;
- ж) удостоява с дипломатически ранг;
- з) удостоява в съответствие със закона висши класови чинове на служителите на прокуратурата, съдебните инстанции и други категории служители;
- и) прекратява действията на актове на Пра-

вителиството, противоречащи на законодателството, до приемането на окончателно решение на Конституционния съд;

[Поправка от МО № 1, част II от 19.08.94 (Чл.88 пълен точка. i); точка..i) се смята за точка.j)]

ж) упражнява други правомощия, установени със закон.

Член 89

Отстраняване от длъжност

(1) В случай на извършване на тежко престъпление и нарушение на разпоредбите на Конституцията Президентът на Република Молдова може да бъде суспендиран от длъжност от Парламента на Република Молдова с две трети от гласовете на депутатите.

(2) Предложение за суспендиране на длъжността може да бъде повдигнато не по-малко от една трета от депутатите и трябва да бъде незабавно доведено до знанието на Президента на Република Молдова. Президентът може да даде на Парламента обяснения по повдигнатите против него обвинения.

(3) Ако предложението за суспендиране от длъжността се утвърди, в срок от 30 дни се организира референдум за отстраняване на Президента.

[Чл. 89 възстановен на основание на Постановление на Конституционния съд № 7 от 4-ти март 2016 г.]

[Чл.89 в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

Член 90

Овакантияване на длъжността

(1) Длъжността Президент на Република Молдова се овакантиява в случаите на изтичане на мандата, оставка, освобождаване от длъжност, крайна невъзможност да изпълнява служебните си задължения или смърт.

(2) Заявлението за оставка на Президента на Република Молдова се внася в Парламента, който изразява своето отношение към него.

(3) Невъзможността на Президента на Република Молдова да изпълнява своите задължения в не повече от 60 дни се потвърждава от Конституционния съд в

30-дневен срок след получаване на заявлението.

[Чл.90 ал.(3) в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(4) В двумесечен срок след овакантиране на длъжността Президент на Република Молдова, в съответствие със закона, се провеждат избори за нов Президент.

[Чл.90 ал.(4) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

Член 91

Временно изпълняване на задълженията на Президента

Ако длъжността Президент на Република Молдова се освободи или ако Президентът е отстранен от длъжност или временно не може да изпълнява своите задължения, временно неговите задължения се възлагат на Председателя на Парламента или Министър-председателя според посочената последователност.

[Чл.91 изменен от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

Член 92

**Отговорност на временно
изпълняващ длъжността Президент**

Ако лицето, временно изпълняващо задълженията на Президент на Република Молдова, е извършило тежко престъпление и по този начин нарушава разпоредбите на Конституцията, прилагат се алинея (1) от член 89 и член 91.

Член 93

Обнародване на законите

(1) Президентът на Република Молдова обнародва на законите.

(2) Президентът на Република Молдова има правото, ако у него има забележки по закона, не по-късно от две седмици да го върне в Парламента за неговото преразглеждане. Ако Парламентът гласува предишното предложение, Президентът обнародва закона.

Член 94

Актове на Президента

(1) При осъществяване на своите право-

мощия Президентът на Република Молдова издава укази, задължителни за цялата територия на държавата. Указите се публикуват в Официалния монитор / Monitorul Oficial на Република Молдова.

(2) Указите, издадени от Президента при осъществяване на неговите правомощия, предвидени в алинея (2) от член 86, алинеите (2), (3) и (4) от член 87, трябва да бъдат подписани от Министър-председателя.

Член 95

Финансови средства за администрацията на Президента, възнаграждения и други права

(1) Финансовите средства за администрацията на Президента на Република Молдова се одобряват след негово предложение от Парламента и влизат в държавния бюджет.

(2) Възнаграждението и другите права на Президента на Република Молдова се определят със закон.

ГЛАВА VI
ПРАВИТЕЛСТВО

Член 96

Роля

(1) Правителството осигурява провеждането на вътрешната и външната политика и осъществява общото ръководство на публичното управление.

(2) При осъществяване на своите правомощия Правителството се ръководи от програмата, одобрена от Парламента.

Член 97

Структура

Правителството се състои от Министър-председател, пръв заместник-премиер и заместник-премиери, министри и други членове, определени с органически закон.

Член 98

Назначаване на Министър-председател

(1) След консултации с парламентарните фракции Президентът на Република Мол-

дова номинира кандидатура за длъжността Министър-председател.

[Чл.98 ал. (1) в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(2) В 15-дневен срок след номинирането кандидатът за длъжността на Министър-председател иска от Парламента гласуване вот на доверие на програмата и целия състав на Правителството.

(3) Програмата и съставът на Правителството се обсъждат на заседание на Парламента. Парламентът гласува вот на доверие на Правителството с мнозинството гласове от избраните депутати.

[Чл.98 ал.(3) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(4) Въз основа на вота на доверие, гласуван от Парламента, Президентът на Република Молдова назначава Правителство.

[Чл.98 ал.(4) въведена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661; ал.(4) се смята за ал. (5)]

(5) Правителството осъществява своите правомощия от деня на полагането на клетва на всички негови членове пред Президента на Република Молдова.

(6) В случай на необходимо кадрово преустройство или овакантияване на длъжност в Правителството Президентът на Република Молдова по предложение на Министър-председателя освобождава от длъжност и назначава отделни членове на Правителството.

[Чл.98 ал.(6) въведена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

Член 99

Несъвместимост

(1) Длъжността на член на Правителството е несъвместима с всяка друга платена длъжност.

(2) Другите условия на несъвместимост се установяват от органически закон.

Член 100

Прекратяване на правомощията на член на Правителството

Правомощията на член на Правителството се прекратяват в случай на оставка, освобождаване от длъжност, несъвместимост на длъжността или смърт.

Член 101

Министър-председател

(1) Министър-председателят ръководи Правителството и координира действията на неговите членове при спазване на делегираните им правомощия.

[Чл.101 ал.(1) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(2) В случай на невъзможност на изпълняване на задълженията от страна на Министър-председателя или в случай на неговата смърт, Президентът на Република Молдова назначава един от членовете на Правителството за временно изпълняващ длъжността Министър-председател до формирането на новото Правителство. Временното изпълняване на задълженията на Министър-председател се прекратяват, ако Министър-председателят възобновява работа в Правителството.

[Чл.101 ал.(2) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(3) В случай на оставка на Министър-председателя оставка подава цялото Правителство.

Член 102

Актове на Правителството

(1) Правителството приема постановления, наредби и заповеди.

(2) Постановленията се приемат за изпълняването на законите.

(3) Наредбите се издават в съответствие с член 106/2.

(4) Приемането от Правителството на постановления и наредби се подписва от Министър-председателя, както и министрите, които са отговорни за изпълнението им, и се публикуват в Официалния монитор / Monitorul Oficial на Република Молдова. Непубликуването на постановление или наредба влече след себе си тяхната недействителност.

(5) Заповедите се издават от Министър-председателя за организирането на вътрешната дейност на Правителството.

[Чл.102 в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

Член 103

Прекратяване на правомощия

(1) Правителството осъществява своите правомощия до признаването за действителни изборите за нов Парламент.

(2) В случай на изразен от Парламента вот на недоверие към Правителството, оставка на Министър-председателя или в случай, предвиден в алинея (1), Правителството до полагането на клетва на членовете на новото Правителство изпълнява само функция на управление на обществените дела.

ГЛАВА VII

**ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛСТВОТО**

Член 104

Информиране на Парламента

(1) Правителството носи отговорност пред Парламента и предоставя на Парламента, неговите комисии и депутати необходимата информация и документи.

(2) Членовете на Правителството има достъп до заседанията на Парламента. В случай на необходимост присъствието на членовете на Правителството е задължително.

Член 105

Въпроси и питання

(1) Правителството и всеки член на Правителството са задължени да дават отговор на въпросите и питаннята на депутатите.

(2) Парламентът може да приеме резолюция, отразяваща неговата позиция по предмета на питането.

Член 106

Вот на недоверие

(1) Парламентът по предложението на не по-малко от една четвърт от депутатите може да гласува недоверие на Правителството с мнозинството от гласове на депутатите.

(2) Предложението за вот на недоверие се разглежда след три дни от деня на неговото внасяне в Парламента.

Член 106¹

**Приемане на отговорност от страна
на Правителството**

(1) Правителството поема отговорност пред Парламента за програмата, заявление от общ политически характер и законопроект.

(2) Правителството подава оставка, ако предложението за вот на недоверие, внесено в тридневен срок от момента на представяне на програмата, заявлението от общ политически характер или законопроект, е прието в съответствие с член 106.

(3) Ако Правителството не подаде оставка съгласно алинея (2), представеният законопроектът се смята за приет, а програмата или заявлението от общ политически характер – задължителни за Правителството.

[Чл.106¹ въведен от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

Член 106²

Делегиране на законодателни правомощия

(1) За да се изпълни програмата за действия на Правителството Парламентът по предложение на Правителството може да приеме специален закон, който разрешава на Правителството да издава наредби в областите, които не са предмет на органическите закони.

(2) Упълномощаващият закон установява в задължителен ред областта и датата, до която могат да се издават наредби.

(3) Наредбите влизат в сила от деня на тяхното публикуване и не подлежат на обнародване.

(4) Ако това е предвидено от упълномощаващия закон, наредбите подлежат на

одобрение от Парламента. Законопроект за одобрение на наредбите се представя в срок, предвиден от упълномощаващия закон. Неспазването на този срок води до недействителност на наредбата. Ако Парламентът не отхвърли законопроекта за одобрение на наредбите, последните остават в сила.

(5) След изтичане на срока, установен за издаването на наредби, те могат да бъдат отменени, прекратени или изменени само със закон.

[Чл.106² въведен от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

ГЛАВА VIII

ПУБЛИЧНО УПРАВЛЕНИЕ

Член 107

Централна държавна администрация

(1) Централните органи на държавата са министерствата. Основавайки се на закона, те прилагат в живота политиката на Правителството, неговите постановления и разпоредби, осъществяват ръководенето на поверените им области и носят отговорност за своята дейност.

(2) За осъществяване на ръководенето, координацията и контрола в областта на организация на икономиката и другите области, които не се намират под непосредствено управление на министерствата, в съответствие със закона се създават и други административни органи.

Член 108

Въоръжени сили

(1) Въоръжените сили се подчиняват изключително на волята на народа за целите на гарантиране на суверенитета, независи-

мостта, териториалната цялост на страната и конституционната демокрация.

(2) Структурата на националната отбранителна система се определя с органически закон.

Член 109

Основни принципи на държавното местно самоуправление

(1) Държавното управление на административно-териториалните единици се основава на принципите на местната автономия, децентрализацията на обществените служби, изборността на държавната местна власт и консултации с гражданите по най-важните въпроси от местно значение.

(2) Автономията засяга както организацията и дейността на държавното местно самоуправление, така и разпореждането на делата на представените съобщества.

(3) Прилагането на посочените принципи не може да влияе върху унитарния характер на държавата.

Член 110

Административно-териториално устройство

(1) В административно отношение територията на Република Молдова се подразделя на села, градове, райони и автономно-териториалната единица Гагаузия. В съответствие със закона някои градове могат да бъдат признати за общини.

(2) На населените пунктове на левия бряг на Днестър могат да бъдат предоставени специални форми и условия на автономия в съответствие със специалния статус, предвиден от органически закон.

(3) Статусът на столицата на Република Молдова – град Кишинев се регламентира от органически закон.

[Чл.110 в редакция на Закон №344-XV от 25.07.03, МО170-172/08.08.03, чл.721]

Член 111

Автономно-териториална единица Гагаузия

(1) Гагаузия – това е автономно-териториална единица със специален статус като форма на самоопределение на гагаузите, която е съставна и неделима част от Репу-

блика Молдова, която самостоятелно, в рамките на своите компетенции, в съответствие с разпоредбите на Конституцията на Република Молдова, решава въпроси от политически, икономически и културен характер в интерес на цялото население.

(2) На територията на автономно-териториалната единица Гагаузия са гарантирани всички права и свободи, предвидени в Конституцията и законодателството на Република Молдова.

(3) В автономно-териториалната единица Гагаузия действат представителните и изпълнителните органи на властта в съответствие със закона.

(4) Земята, недрата, водите, растителният и животинският свят, другите природни ресурси, намиращи се на територията на автономно-териториалната единица Гагаузия, са собственост на народа на Република Молдова и същевременно на икономическата основа на Гагаузия.

(5) Бюджетът на автономно-териториалната единица Гагаузия се формира в съответствие с нормите, установени от ор-

ганически закон, регламентиращ специалния статус на Гагаузия.

(6) Контролът по спазването на законодателството на Република Молдова на територията на автономно-териториалната единица Гагаузия се осъществява от Правителството в съответствие със закона.

(7) Промените в органически закон, регламентиращ специалния статус на автономно-териториалната единица Гагаузия, се приемат с три пети от гласовете на избраните депутати в Парламента.

[Чл.111 в редакция на Закон №344-XV от 25.07.03, МО170-172/08.08.03, чл.721]

Член 112

Селски и градски власти

(1) Държавните власти, осъществяващи местната автономия в селата и градовете, са изборните местни съвети и кметове.

(2) В съответствие със закона местните съвети и кметове действат като самостоятелни административни органи и решават обществените дела на селата и градовете.

(3) Процедурата за избор на местните съвети и кметове и техните функции се определят със закон.

Член 113

Районен съвет

(1) Районният съвет координира дейността на селските и градските съвети относно ръководенето на обществените дела от районно значение.

(2) Районният съвет се избира и осъществява своята дейност в съответствие със закона.

(3) Отношенията между местните държавни власти се основават на принципите на автономията, законността и сътрудничеството при решаването на общи въпроси.

ГЛАВА IX
СЪДЕБНА ВЛАСТ
Част 1
СЪДЕБНИ ИНСТАНЦИИ

Член 114

Правораздаване

Правораздаването се осъществява от името на закона само от съдебните инстанции.

Член 115

Съдебни инстанции

(1) Правосъдието се осъществява от Вишната съдебна палата, апелационните палати и съдилищата.

[Чл.115 ал.(1) в редакция на Закон №1471-XV от 21.11.02, МО169/12.12.02, чл.1294]

(2) За отделните категории съдебни дела могат да действат съгласно закона специализирани съдилища.

(3) Създаването на извънредни съдилища е забранено.

(4) Организацията и компетенцията на съдилищата, съдебната процедура се определят от органически закон.

Член 116

Статут на съдиите

(1) Съдиите от съдебните инстанции са независими, безпристрастни и несменяеми съгласно закона.

(2) Съдиите от съдебните инстанции се назначават от Президента на Република Молдова по предложение на Висшия съвет на магистратурата в съответствие със закона. Съдиите, издържали конкурса, се назначават първоначално за срок от 5 години. След изтичане на петте години съдиите се назначават до достигане до пределна възраст, определена в съответния закон.

(3) Председателите и заместник-председателите на съдебните инстанции се назначават от Президента на Република Молдова по предложение на Висшия съвет на магистратурата за четиригодишен срок.

(4) Председателят, заместник-председателите и съдиите във Висшата съдебна палата се назначават от Парламента по предложение на Висшия съвет на магистратурата. Те трябва да имат трудов стаж като съдия не по-малко от 10 години.

(5) Повишаването в длъжност и преместването на съдиите се осъществява само с тяхното съгласие.

(6) Привличането на съдиите към отговорност се осъществява съгласно закона.

(7) Длъжността на съдия е несъвместима с каквато и да е друга платена длъжност, с изключение на преподавателската и научната дейност.

[Чл.116 в редакция на Закон №1471-XV от 21.11.02, МО169/12.12.02, чл.1294]

[Чл.116 изменен от Закон 957-XIII от 19.07.96, МО54-55/15.08.96 чл.517]

Член 117

Публичност на съдебните производства

Във всички съдилища съдебните заседания се провеждат открито. Съдебно производство на закрито заседание се допуска само в

случаите, определени със закон, при спазване на всички правила на съдебната процедура.

Член 118

Език на съдопроизводство и право на преводач

(1) Съдопроизводството се провежда на молдовски език.

(2) Лицата, които не владеят молдовски език или не говорят на него, имат право да се запознаят с всички документи и материали по делото, да се изясняват чрез преводач.

(3) В съответствие със закона съдопроизводството може да се провежда и на език, приемлив за мнозинството от лицата, участващи в съдебния процес.

Член 119

Право на обжалване

Решенията могат да бъдат обжалвани от заинтересованите страни и компетентните държавни органи в съответствие със закона.

Член 120

**Задължителност на влезли в законна сила
присъди и други съдебни решения**

Спазването на влезлите в законна сила присъди и други съдебни решения, както и съдействието на съда в хода на съдебния процес, в изпълнение на влезлите в законна сила присъди и другите съдебни решения са задължителни.

Член 121

**Финансови средства на съдебните инстанции,
възнаграждения и други права**

- (1) Финансовите средства на съдебните инстанции се одобряват от Парламента и се включват в държавния бюджет.
- (2) Възнаграждението и другите права на съдиите са определени със закон.
- (3) Съдебните инстанции разполагат с тяхна подведомствена полиция.

ЧАСТ 2

ВИСШ СЪВЕТ НА МАГИСТРАТУРАТА

Член 122

Състав

(1) Във Висшия съвет на магистратурата влизат съдии и щатни преподаватели, избрани за четиригодишен срок.

(2) Във Висшия съвет на магистратурата влизат по право Председателя на Висшата съдебна палата, министърът на правосъдието и Главният прокурор.

[Чл.122 в редакция на Закон №1471-XV от 21.11.02, МО169/12.12.02, чл.1294]

Член 123

Правомощия

(1) Висшият съвет на магистратурата осигурява назначаването, преместването, откомандироването на съдиите, повишаване на тяхната длъжност и приложение спрямо тях на дисциплинарни мерки.

(2) Редът на организацията и дейността на Висшия съвет на магистратурата е установен с органически закон.

[Чл.123 в редакция на Закон №1471-XV от 21.11.02, МО169/12.12.02, чл.1294]

Част 3

ПРОКУРАТУРА

Член 124

Правомощия и структура

(1) Прокуратурата представлява общите интереси на обществото и защитава правния ред, както и правата и свободите на гражданите, ръководи углавното преследване и го осъществява, представя в съответствие със закона обвинение в съдебните инстанции.

[Чл.124 ал.(1) в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(2) Системата от органите на прокуратурата включва Главната прокуратура, териториалните и специализираните прокуратури.

(3) Организацията, компетентията и редът на дейността на прокуратурата се установяват със закон.

Член 125

Срок на правомощията на прокурорите

(1) Главният прокурор се назначава от Парламента след представяне от Председателя на Парламента.

(2) Нисшестоящите прокурори се назначават от Главния прокурор и му се подчиняват.

(3) Срокът на правомощията на прокурорите – пет години.

(4) Длъжността на прокурор е несъвместима с каквата и да е друга държавна или частна длъжност, с изключение на преподавателската и научната дейност.

(5) При упражняване на своите правомощия прокурорите се подчиняват само на закона.

Раздел IV

НАЦИОНАЛНА ИКОНОМИКА
И ПУБЛИЧНИ ФИНАНСИ

Член 126

Икономика

(1) Икономиката на Република Молдова е пазарна, социално ориентирана, основана на частната и публичната собственост и свободната конкуренция.

(2) Държавата е длъжна да осигури:

а) регулиране на икономическата дейност и управление на принадлежащата му публична собственост в съответствие със закона;

б) свобода на търговията и предприемаческата дейност, защита на лоялната конкуренция, създаване на благоприятни условия за използването на всички производствени фактори;

в) защита на националните интереси в сферата на икономическата, финансовата и валутната дейност;

г) стимулиране на научните изследвания;

д) рационално използване на земята и другите природни ресурси в съответствие с националните интереси;

f) възстановяване и опазване на околната среда, както и поддържане на екологичното равновесие;

g) увеличаване на броя на работните места, създаване на необходими условия за повишаване на жизнения стандарт;

h) неприкосновеност на инвестициите на физическите и юридическите лица, включително чуждестранните.

Член 127

Собственост

(1) Държавата защитава собствеността.

(2) Държавата гарантира на собственика реализацията на правото на собственост във всички форми, които не влизат в противоречие с интересите на обществото.

(3) Публичната собственост принадлежи на държавата или административно-териториалните единици.

(4) Всички богатства в недрата, въздушното пространство, водите и горите, използвани в обществените интереси, природните ресурси на икономическата зона

и континенталния шелф, комуникациите, както и другите богатства, определени със закон, са обекти на изключителна публична собственост.

Член 128

Собственост на чужди граждани и лица без гражданство

(1) В Република Молдова се защитава собствеността на другите държави, международните организации, чуждестранните граждани и лицата без гражданство.

(2) Редът и условията за упражняване на правата на собственост от чуждестранни физически и юридически лица, както и на лицата без гражданство на територията на Република Молдова са регламентирани от закона.

Член 129

Външноикономическа дейност

(1) Парламентът одобрява основните направления на външноикономическата дейност, принципите на използване на външните заеми и кредити.

(2) Правителството осигурява защита на националните интереси във външноикономическата дейност, провежда политика на свободен обмен или политика на протекционизъм, изхождайки от националните интереси.

Член 130

Финансово-кредитна система

(1) Формирането, управлението, използването и контролът на финансовите средства на държавата, административно-териториалните единици и публичните институции са регламентирани със закон.

(2) Националната валута на Република Молдова е молдовска лея.

(3) Изключително право на емисия на паричните знаци принадлежи на Националната банка на Република Молдова. Емисията се осъществява с решение на Парламента.

Член 131

Национален публичен бюджет

(1) Националният публичен бюджет се състои от държавния бюджет, бюджета на

държавното социално осигуряване и бюджетите на районите, градовете и селата.

(2) Правителството ежегодно разработва проекти на държавния бюджет и бюджета на държавното социално осигуряване и ги представя за тяхното одобрение от Парламента. При образуване на извънбюджетния фонд той подлежи на одобрение от Парламента.

(3) Ако държавният бюджет и бюджетът на държавното социално осигуряване не са приети със закон по-рано от три дни преди края на текущата бюджетна година, то по-нататък се прилагат държавният бюджет и бюджетът на държавното социално осигуряване от предходната година до приемането на новите бюджети.

(4) Всяко законодателно предложение или поправка, които водят до увеличаване или съкращаване на бюджетните приходи или заеми, както и увеличаване или съкращаване на бюджетните разходи, могат да бъдат приети само след тяхното одобрение от Правителството.

[Чл.131 ал.(4) въведена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661, ал. (4) и (5) се смятат за ал.(5) и (6)]

(5) Бюджетите на районите, градовете и селата се разработват, одобряват и изпълняват в съответствие със закона.

(6) Нито едни бюджетни разходи не могат да бъдат одобрявани без установяване на източника на финансиране.

Член 132

Данъчна система

(1) Данъците, таксите и всички други доходи на държавния бюджет, бюджета на държавното социално осигуряване и бюджетите на районите, градовете и селата се определят съгласно закона от съответните представителни органи.

(2) Всяко друго данъчно облагане е забранено.

Член 133

Сметна палата

(1) Сметната палата следи за реда на формирането, управлението и използването на публичните финансови средства.

(2) Сметната палата се състои от седем членове.

(3) Председателят на Сметната палата се назначава от Парламента след представяне от Председателя на Парламента за петгодишен срок. Членовете на Сметната палата се назначават от Парламента след представяне от Председателя на палатата.

(4) Сметната палата ежегодно представя на Парламента доклад за управлението на публичните финансови средства и тяхното използване.

(5) Другите правомощия, както и редът на организацията и дейностите на Сметната палата са установени с органически закон.

Раздел V

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Член 134

Статут

(1) Конституционният съд е единствен орган на конституционната юрисдикция в Република Молдова.

(2) Конституционният съд е независим от всяка друга публична власт и се подчинява на Конституцията.

(3) Конституционният съд гарантира върховенството на Конституцията, осигурява прилагането на принципа на разделението на държавните власти на законодателна, изпълнителна и съдебна и гарантира отговорност на държавата пред гражданите и на гражданите пред закона.

Член 135

Правомощия

(1) Конституционният съд:

а) осъществява по искане контрол върху конституционността на законите и постановленията на Парламента, указите на Президента на Република Молдова, постановленията и наредбите на Правителството,

както и на международните договори, по които страна е Република Молдова;

[Чл.135, ал.(1) точка.а) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

- б) тълкува на Конституцията;
- с) произнася се по предложение за преразглеждане на Конституцията;
- д) потвърждава резултатите от републиканските референдуми;
- е) потвърждава резултатите от избори за Парламент и за Президент на Република Молдова;
- ф) констатира обстоятелствата, обосноваващи разпускането на Парламента, отстраняването от длъжност на Президента на Република Молдова или временно изпълняване на неговите задължения, както и невъзможността на Президента на Република Молдова да изпълнява своите задължения повече от 60 дни;

[Чл.135, ал. (1) точка.ф) в редакция на Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

- г) решава изключителните случаи относно неконституционни правни актове, представени на Висшата съдебна палата;

h) приема решения по въпроси, чийто предмет е конституционността на партиите.

(2) Конституционният съд осъществява своята дейност по инициативата на субектите, предвидени от Закона за Конституционния съд.

Член 136

Структура

(1) Конституционният съд се състои от шестима съдии, назначени за шестгодишен срок.

(2) Двама съдии се назначават от Парламента, двама – от Правителството и двама – от Висшия съвет на магистратурата.

[Чл.136 ал.(2) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(3) Съдиите на Конституционния съд избират с тайно гласуване Председателя на съда.

Член 137

Независимост

Съдиите в Конституционния съд са несменяеми в рамките на срока на правомощията, независими и се подчиняват само на Конституцията.

Член 138

Условия за назначаване

Съдиите в Конституционния съд са длъжни да имат висше юридическо образование, високо професионално ниво и трудов стаж в областта на юриспруденцията, в сферата на юридическото образование или наука не по-малко от 15 години.

Член 139

Несъвместимост

Длъжността на съдия в Конституционния съд е несъвместима с всякаква друга платена държавна или частна длъжност, с изключение на преподавателската и научната дейност.

Член 140

Решения на Конституционния съд

(1) Законите и другите нормативни актове или техните части губят силата от момента на приемането от Конституционния съд съответно решение.

(2) Решенията на Конституционния съд са окончателни и не подлежат на обжалване.

Раздел VI

ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА
КОНСТИТУЦИЯТА

Член 141

Инициатива за преразглеждане

(1) Инициативата за преразглеждане на Конституцията може да бъде предизвикана от:

а) не по-малко от 200000 граждани на Република Молдова, имащи право да избират. Гражданите, от които произлиза инициативата за преразглеждане на Конституцията са длъжни да представляват не по-малко от половината административно-териториални единици на второ равнище, като всеки трябва да е събрал не по-малко от 20000 подписа в подкрепа на тази инициатива;

б) не по-малко от една трета от депутатите в Парламента;

с) Правителството.

[Чл.141 ал.(1) изменена от Закон №1115-XIV от 05.07.00, МО88-90/28.07.00, чл.661]

(2) Проектите на конституционните закони се представят в Парламента само заедно със заключението на Конституционния съд, прието от не по-малко от четирима съдии.

Член 142

Граници на преразглеждането

(1) Положенията за суверенния, независимия и унитарния характер на държавата, както и нейния постоянен неутралитет могат да бъдат преразгледани само при тяхното одобрение чрез референдум от мнозинството от гражданите, включени в избирателните списъци.

(2) Не се допуска преразглеждане, в резултат на което биха се премахнали основните права и свободи на гражданите или тяхното гарантиране.

(3) Конституцията не може да бъде преразглеждана по време на извънредно, обсадно и военно положение.

Член 143

**Закон за внасяне на промени
в Конституцията**

(1) Парламентът има право да приема закон за внасяне на промени в Конституцията не по-рано от шест месеца след представянето на съответното предложение. Законът

се приема с две трети от гласовете от депутатите.

(2) Ако по време на годината след представянето на предложението за внасяне на промени в Конституцията Парламентът не е приел съответния конституционен закон, предложението се смята за невалидно.

Раздел VII

**ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ И
ПЕРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ**

Член I

(1) Сегашната Конституция е приета от Парламента и е обнародвана от Президента на Република Молдова в тридневен срок.

(2) Конституцията на Република Молдова влиза в сила от 27 август 1994 г. От същия ден се отменя Конституцията на Република Молдова от 15 април 1978 година с всички внесени в нея изменения и допълнения.

Член II

(1) Законите и другите нормативни актове действат в частта, която не противоречи на сегашната Конституция.

(2) В продължение на една година след влизането в сила на сегашната Конституция постоянните комисии на Парламента и Правителството разглеждат законодателството по предмета на съответствие на Конституцията и представят в Парламента съответни предложения.

Член III

(1) Държавните институции, функциониращи от деня на влизане в сила на сегашната

Конституция, продължават да действат до създаването на новите.

(2) Парламентът, който се състои от 104 депутати, избрани въз основа на всеобщо, равно и пряко избрателно право при тайно и свободно гласуване в условията на политически плурализъм и многопартийност и в съответствие със Закона за изборите за Парламент от 14 октомври 1993 година, продължава да действа до изтичане на срока на правомощията, с изключение на случаите, предвидени от сегашната Конституция.

(3) Президентът на Република Молдова, избран за петгодишен срок въз основа на всеобщо, равно и пряко избрателно право при тайно и свободно гласуване в условията на политически плурализъм и многопартийност и в съответствие със Закона за изборите за Президент на Република Молдова от 18 септември 1991 година, продължава да изпълнява своите задължения до изтичане на срока на правомощията, за които е избран, с изключение на случаите, предвидени от сегашната Конституция.

(4) Правителството, одобрено от Парламента, продължава да осъществява своите функции до изтичане на срока на правомощията, с изключение на случаите, предвидени от сегашната Конституция.

(5) Местните органи на държавната власт и управление продължават да осъществяват своите функции до изтичане на срока на правомощията, с изключение на случаите, предвидени от сегашната Конституция.

(6) Към съдиите, имащи от деня на влизане в сила на сегашната Конституция съдебен стаж не по-малко от 5 години, се прилага принципът на несменяемост съгласно алинея (1) от член 116 въз основа на указа на Президента на Република Молдова, издаден по предложение на министъра на правосъдието и Председателя на Върховния съд.

[Чл. III ал. (6) изменена от Закон 957-XIII от 19.07.96, MO54-55/15.08.96 чл. 517]

(7) В продължение на две години след влизането в сила на сегашната Конституция съдебната система се реорганизира в съответствие със закона и съгласно член 115.

Член IV

До 1 януари 1995 година положенията в алинея (4) от член 25, засягащи срока на ареста, не включва лицата, извършили тежки престъпления, предвидени от член 7¹ от Углавния кодекс.*

Член V

(1) В продължение на шест месеца след влизането в сила на сегашната Конституция се образуват Конституционният съд и Сметната палата.

(2) В първия състав на Конституционния съд съдиите от Висшия съвет на магистратурата се назначават от общото събрание на народните съдии и членовете на Върховния съд.

Член VI

До създаването на Конституционния съд въпросите, предвидени в член 135 от сегашната Конституция, по предложение на Парламента могат да се решават от Върховния съд.

* Утвърден от Закона от 24 март 1961 г.

Член VII

(1) Законът за функциониране на езиците на територията на Република Молдова от 1 септември 1989 година действа в частта, която не противоречи на сегашната Конституция.

(2) В горепосочения закон в продължение на седем години след влизането в сила на сегашната Конституция могат да бъдат внасяни промени с две трети от гласовете на депутатите.

Член VIII

Раздел VII «Заключителни и преходни разпоредби» е съставна част от сегашната Конституция и регулира въпросите, които засягат влизане ѝ в сила.

СЪДЪРЖАНИЕ

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА	5
КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА	15
РАЗДЕЛ I. Основни принципи	19
Член 1. Държава Република Молдова	21
Член 2. Суверенитет и държавна власт.....	21
Член 3. Територия	22
Член 4. Права и свободи на човека	22
Член 5. Демокрация и политически плурализъм	23
Член 6. Разделение и взаимодействие на властите	23
Член 7. Конституцията е върховен закон	23
Член 8. Съблюдаване на международното право и международните договори	24
Член 9. Основни принципи на собственост	24
Член 10. Единство на народа и право на самобитност.....	25
Член 11. Република Молдова е неутрална държава	25
Член 12. Държавна символика	26
Член 13. Държавен език, функциониране на други езици.....	27
Член 14. Столица	28
РАЗДЕЛ II. Основни права, свободи и задължения	29
ГЛАВА I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ	31
Член 15. Универсалност.....	31

Член 16. Равенство	31
Член 17. Гражданство на Република Молдова.....	32
Член 18. Защита на гражданите на Република Молдова	32
Член 19. Правен статус на чуждестранни граждани и лица без гражданство	33
Член 20. Свободен достъп до правосъдие	34
Член 21. Презумпция за невинност	34
Член 22. Необратимост на закона.....	34
Член 23. Право на всеки човек на познаване на своите права и задължения	35
 ГЛАВА II. ОСНОВНИ ПРАВА И СВОБОДИ.....	 36
Член 24. Право на живот, физическа и психическа неприкосновеност.....	36
Член 25. Право на свобода и лична неприкосновеност	36
Член 26. Право на защита.....	38
Член 27. Право на свобода на движение	38
Член 28. Интимен, семеен и частен живот	39
Член 29. Неприкосновеност на жилището.....	39
Член 30. Тайна на кореспонденцията	40
Член 31. Свобода на съвестта.....	41
Член 32. Свобода на мненията и изразяванията.....	41
Член 33. Свобода на творчеството	42
Член 34. Право на информация.....	43
Член 35. Право на образование	44
Член 36. Право на здравеопазване.....	45
Член 37. Право на благоприятна околна среда	45
Член 38. Право да избираш и да бъдеш избран	46

Член 39. Право на управление	47
Член 40. Свобода на събирането.....	47
Член 41. Свобода на партиите и други обществено-политически организации	48
Член 42. Право на създаване на професионални съюзи и влизането в тях	49
Член 43. Право на труд и защита на труда	49
Член 44. Забрана на принудителен труд.....	50
Член 45. Право на стачка	51
Член 46. Право на частна собственост и нейната защита.....	51
Член 47. Право на социална сигурност и защита.....	53
Член 48. Семейство.....	53
Член 49. Защита на семейството и на децата сираци....	54
Член 50. Защита на майките, децата и младежите	55
Член 51. Защита на лицата с физически, умствени и психически отклонения.....	56
Член 52. Право на подаване на петиция.....	56
Член 53. Право на лицето, ощетено от властта	57
Член 54. Ограничаване на упражняването на права и свободи.....	57
 ГЛАВА III. ОСНОВНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ	 59
Член 55. Упражняване на права и свободи	59
Член 56. Преданост към страната	59
Член 57. Защита на Родината.....	60
Член 58. Участие във финансови разходи	60
Член 59. Опазване на околната среда и паметниците ..	61

РАЗДЕЛ III. ПУБЛИЧНИ ВЛАСТИ	63
ГЛАВА IV. ПАРЛАМЕНТ	65
Част I. Организация и дейност	65
Член 60. Парламентът е висш представителен и законодателен орган	65
Член 61. Избори за Парламент	65
Член 62. Признаване на мандатите на депутатите	66
Член 63. Продължителност на мандата	66
Член 64. Вътрешна организация	67
Член 65. Публичност на заседанията	68
Член 66. Основни правомощия	68
Член 67. Сесии.....	70
Част 2. Статут на депутатите	71
Член 68. Представителен мандат.....	71
Член 69. Мандат на депутата	71
Член 70. Несъвместимост и неприкосновеност	71
Член 71. Независимост на възгледите.....	72
Част 3. Законодателство	73
Член 72. Видове закони.....	73
Член 73. Законодателна инициатива	75
Член 74. Приемане на закони и постановления.....	75
Член 75. Референдум.....	76
Член 76. Влизане на закон в сила.....	77
ГЛАВА V. ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА	78
Член 77. Президентът на Република Молдова е глава на държавата	78
Член 78. Избори за Президент	78

Член 79. Признаване на правомощия и полагане на клетва.....	80
Член 80. Срок на правомощията	81
Член 81. Несъвместимост и неприкосновеност	81
Член 84. Обръщения.....	82
Член 85. Разпускане на Парламента.....	83
Член 86. Правомощия в областта на външната политика	84
Член 87. Правомощия в областта на отбраната.....	85
Член 88. Други правомощия	86
Член 89. Отстраняване от длъжност.....	87
Член 90. Овакантияване на длъжността	88
Член 91. Временно изпълняване на задълженията на Президента	89
Член 92. Отговорност на временно изпълняващ длъжността Президент	90
Член 93. Обнародване на законите.....	90
Член 94. Актове на Президента	90
Член 95. Финансови средства за администрацията на Президента, възнаграждения и други права..	91
 ГЛАВА VI. ПРАВИТЕЛСТВО	 92
Член 96. Роля	92
Член 97. Структура.....	92
Член 98. Назначаване на Министър-председател.....	92
Член 99. Несъвместимост	94
Член 100. Прекратяване на правомощията на член на Правителството	94
Член 101. Министър-председател.....	95
Член 102. Актове на Правителството	96
Член 103. Прекратяване на правомощия.....	97

ГЛАВА VII. ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛСТВОТО	98
Член 104. Информирание на Парламента	98
Член 105. Въпроси и питания.....	98
Член 106. Вот на недоверие	99
Член 106 ¹ . Приемане на отговорност от страна на Правителството.....	99
Член 106 ² . Делегиране на законодателни правомощия.....	100
 ГЛАВА VIII. ПУБЛИЧНО УПРАВЛЕНИЕ	102
Член 107. Централна държавна администрация.....	102
Член 108. Въоръжени сили	102
Член 109. Основни принципи на държавното местно самоуправление.....	103
Член 110. Административно-териториално устройство.....	104
Член 111. Автономно-териториална единица Гагаузия	104
Член 112. Селски и градски власти.....	106
Член 113. Районен съвет.....	107
 ГЛАВА IX. СЪДЕБНА ВЛАСТ	108
Част 1. Съдебни инстанции	108
Член 114. 108	
Член 115. Съдебни инстанции	108
Член 116. Статут на съдиите	109
Член 117. Публичност на съдебните производства	110
Член 118. Език на съдопроизводство и право на преводач	111

Член 119. Право на обжалване	111
Член 120. Задължителност на влезли в законна сила присъди и други съдебни решения	112
Член 121. Финансови средства на съдебните инстанции, възнаграждения и други права	112
Част 2. Висш съвет на магистратурата	113
Член 122. Състав	113
Член 123. Правомощия	113
Част 3. Прокуратура	114
Член 124. Правомощия и структура	114
Член 125. Срок на правомощията на прокурорите	115
РАЗДЕЛ IV. НАЦИОНАЛНА ИКОНОМИКА И ПУБЛИЧНИ ФИНАНСИ	117
Член 126. Икономика	119
Член 127. Собственост.....	120
Член 128. Собственост на чужди граждани и лица без гражданство.....	121
Член 129. Външноикономическа дейност	121
Член 130. Финансово-кредитна система.....	122
Член 131. Национален публичен бюджет	122
Член 132. Данъчна система	124
Член 133. Сметна палата.....	125
РАЗДЕЛ V. КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД.....	127
Член 134. Статут	129
Член 135. Правомощия	129

Член 136. Структура.....	131
Член 137. Независимост	132
Член 138. Условия за назначаване	132
Член 139. Несъвместимост	132
Член 140. Решения на Конституционния съд	133
РАЗДЕЛ VI. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА КОНСТИТУЦИЯТА ..	135
Член 141. Инициатива за преразглеждане.....	137
Член 142. Граници на преразглеждането	138
Член 143. Закон за внасяне на промени в Конституцията.....	138
РАЗДЕЛ VII. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ И ПЕРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ	141
Член I	143
Член II.....	143
Член III	143
Член IV	146
Член V.....	146
Член VI	146
Член VII.....	147
Член VIII	147

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Конституция на Република Молдова. Декларация за независимост : Конституционен блок / Конституционен съд на Реп. Молдова ; под ръководством Александру Тэнасе ; пер. на български език: Евгений Волков, Румен Сребранов. – [Chișinău : Arc, 2016 (Tipogr. "Balacron")]. – 156 p.

100 ex.

ISBN 978-9975-137-12-6.

342.4+342.565.4(478)

К 65

Tiparul executat la Tipografia „Balacron”.